

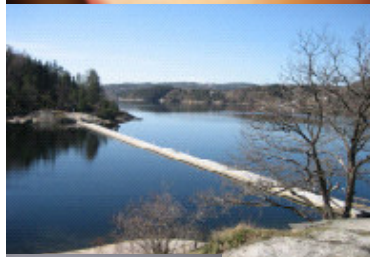

Fylkesmannen i
Telemark

Hvor står vi – hvor går vi?

**En klargjøring av
Statens politikk på
sentrale områder og
hvordan denne vil
påvirke kommunene**

**Tilstandsrapport
2009**

Innhold

Kommunal økonomi	5
Samhandlingsreform i helsetjenesten	10
Aktiv omsorg.....	12
Samhandling barnehage – barnevern	15
Utsatte barn og unge – samhandling i kommunenes tiltak	18
Tidlig innsats for livslang læring	21
Boligsosialt arbeid	24
Biologisk mangfold "2010-målet"	26
Klimaarbeid i kommunen.....	29
Jordvern.....	32
Dispensasjoner i strandsonen	34
Vannrammedirektivet – en del av et europeisk løft for vannmiljøet	37
Samfunnssikkerhet og beredskap	40

Rapporten kan også leses på nettstedet vårt www.fylkesmannen.no/telemark

Enkelte av bildene på forsiden og i rapporten er Copyright Scanpix

Forord

Fylkesmannen legger med dette fram Tilstandsrapporten for 2009. Hovedtittelen på årets Tilstandsrapport er "Hvor står vi – hvor går vi?".

Fylkesmannen setter fokus på noen utvalgte politikkområder. De utvalgte temaene gir en kort oversikt over den statlige politikken, hva den innebærer for Telemark, status for kommunene som gir et sammenligningsgrunnlag, og noen utfordringer for kommunene. Temaene gir imidlertid ikke det fullstendige bilde verken av politikken eller utfordringene for den enkelte kommune. Kommunene får mer informasjon om temaene blant annet i ulike stortingsmeldinger.

Tilstandsrapporten er ledd i Fylkesmannens dialog med kommunene. Vi tar opp temaene på ulike måter for eksempel på tilsyn, møter, innspill til kommuneplaner. Men kommunedialog forutsetter gjensidighet. Kommunene må gjerne ta kontakt på eget initiativ for utveksling av synspunkter og dialog om hvordan utfordringene kan oppfylles.

Skien, mai 2009

Kari Nordheim-Larsen

Kommunal økonomi

Hva er den statlige politikken?

God velferd, basert på likeverdig tilbud til alle uavhengig av bosted, står helt sentralt for regjeringen. En sterk offentlig sektor er nødvendig for å oppnå en rettferdig fordeling.

Den økonomiske situasjonen i noen kommuner er fortsatt krevende. Det er derfor viktig at kommunene prioriterer god økonomistyring, effektiv bruk av ressurser og forvaltning av verdier, noe som gir god økonomi på lang sikt. Behovet for fortsatt fornying og omstilling vil være økende.

To forhold er spesielt viktige: (St. prp. nr. 57 2007 – 2008 Kommuneproposisjonen 2009)

- Systematisk forbedre kvalitet på tjenestene
- Helhetlig styring og utvikling

Hva innebærer dette for Telemark?

En økonomi i balanse er grunnlaget for handlefrihet og bedre velferdstjenester.

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

Fylkesmannen følger opp budsjett, økonomiplaner og regnskap med hjemmel i kommunelovens kapittel 8.

Det blir arrangert to faste samlinger for kommunene i forbindelse med kommune-proposisjonen og fremleggelsen av statsbudsjettet.

Status i Telemark

Vi er midt inne i en omfattende finanskrise. Selv om Norge er i en særstilling på grunn av oljeformuen, vil denne få virkninger for økonomien i kommunene. Mye avhenger av de finanspolitiske grep norske og internasjonale myndigheter iverksetter.

Dette gir kommunene mange utfordringer på områder som for eksempel tap i finansforvaltningen, tap i pensjonsfond, nedskrivning av forvaltningskapital, økte sosialhjelpsutgifter osv. Den kan også gi kommunene mulighet for å få lavere lånerente og mindre konkurranse om arbeidstakere som vanligvis er vanskelig å rekruttere.

Fra 2010 er det lagt opp til en endring i hvordan kommunene kan føre/disponere momsrefusjonen fra investeringer (gradvis overgang fra 2010-2013). Fra og med 2014 skal momskompensasjon fra investeringer i sin helhet føres til inntekt i investeringsregnskapet. Dette vil svekke kommunenes driftsresultater.

Fra 2008-2009 er det på landsbasis en nominell vekst i kommunenes frie inntekter på 6,9 prosent (fra RNB-nivå 2008). Kommunene i Telemark anslås samlet sett å få en nominell vekst i de frie inntektene på 7,3 prosent (fra RNB-nivå 2008).

I Telemark har 11 av 18 kommuner vekst som er høyere enn eller lik veksten på landsbasis. Størst vekst har Nissedal kommune med 14,9 prosent, mens Tokke kommune har lavest vekst med 2,7 prosent. Den sterke veksten for Nissedal kommune skyldes først og fremst endringer i småkommunetilskuddet. Skattegrensa for å motta tilskuddet er endret fra 110 prosent av landsgjennomsnittet siste skatteår for det tidligere regionaltilskuddet, til 120 prosent av landsgjennomsnittet over de siste tre år.

Den svake veksten for Tokke kommune skyldes i all hovedsak endringer i skattedelen i inntektssystemet.

Innsparinger fører til reduksjoner i stillinger innenfor de fleste sektorer og utsettelse av nye prosjekter. Mange kommuner må tære på fondsmidler for å få budsjettene i balanse.

I de ureviderte KOSTRA-tall pr. mars 2009, kommer kommunene i Telemark ut med et gjennomsnittlig netto driftsresultat for 2008 på -2,6 %. Tilsvarende for alle landets kommuner er -0,1 %. I denne sammenheng hadde Telemark den svakeste resultatutviklingen av alle landets fylker fra 2007 til 2008.

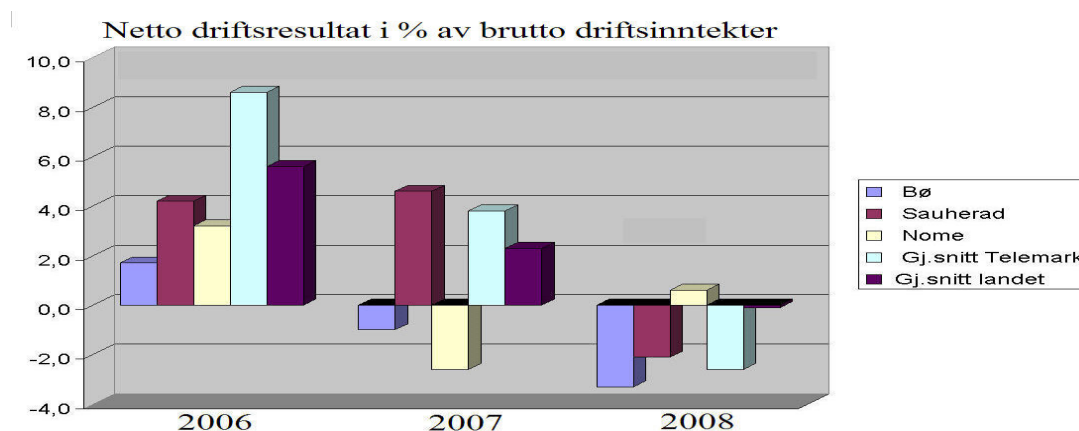
Bø kommune er eneste kommune i Telemark som er i "Registeret for betinget godkjenning og kontroll" (ROBEK). Notodden og Sauherad ble meldt ut i 2008.

I regjeringens tiltakspakke for kommunene har Telemark fått tildelt vedlikeholdsmidler på 112,125 millioner kroner. De har fått en økning i frie inntekter på 35,297 mill. kr og en skattekompensasjon fordelt etter kostnadsnøkkel på 37,136 mill. kr.

Beregninger viser at et netto driftsresultat på om lag 3 % tilsvarer et nullresultat i privat virksomhet. Er resultatet lavere enn 3 %, vil dette innebære at verdiene forringes. I tillegg vil et positivt netto driftsresultat ut over 3 % fungere som en "buffer" mot uforutsette økte utgifter eller reduserte inntekter.

Midt-Telemark

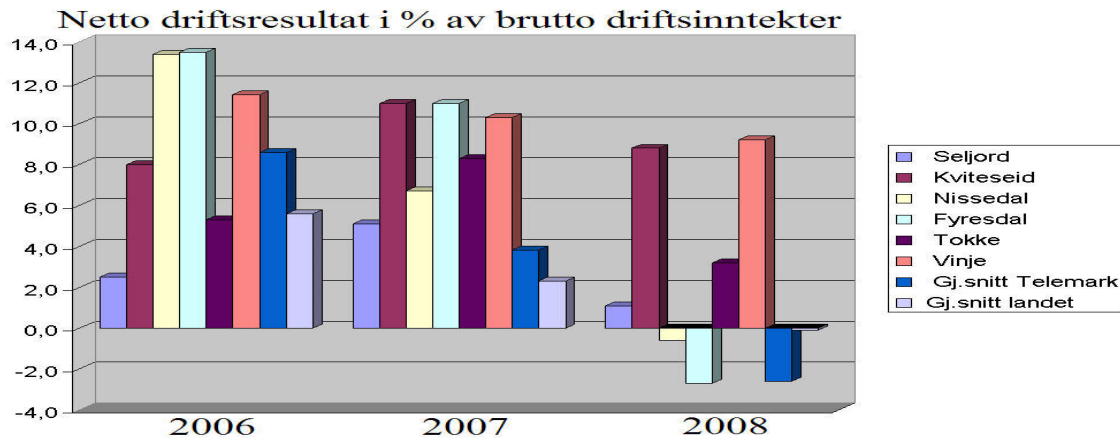
Bø Sauherad og Nome.

For Midt-Telemark er det kun Nome som har et positivt netto driftsresultat i 2008. Dette utgjør 0,6 %. Sauherad har -2,1 % og Bø som er i ROBEK, har -3,3 %.

Vest-Telemark

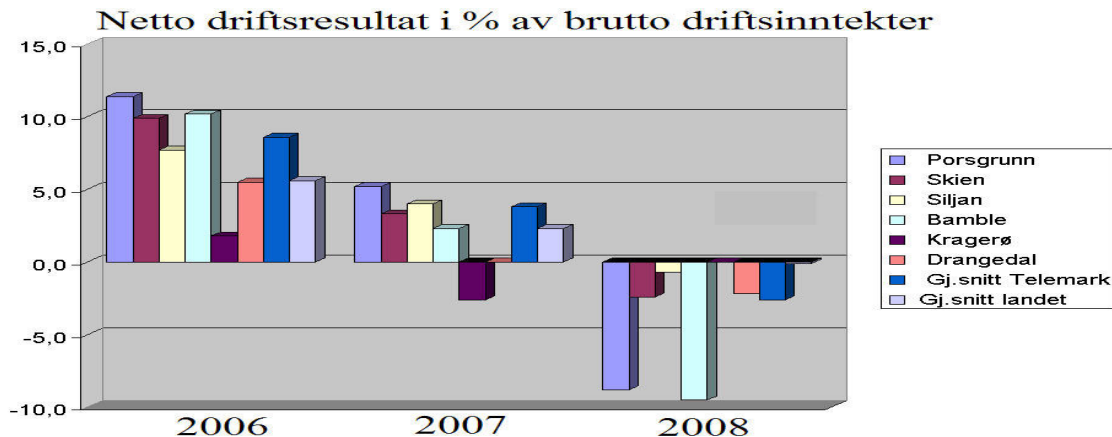
Seljord, Kviteseid, Nissedal, Fyresdal, Tokke og Vinje.

Vinje og Kviteseid er de to kommunene i Telemark for 2008 som har det beste prosentvise netto driftsresultat på henholdsvis 9,2 % og 8,8 %. Seljord og Tokke har 1,1 % og 3,2 %. Nissedal har -0,6 % og Fyresdal som ligger lavest i denne regionen, er omtrent som gjennomsnittet for Telemark på -2,7 %.

Grenlandsregionen

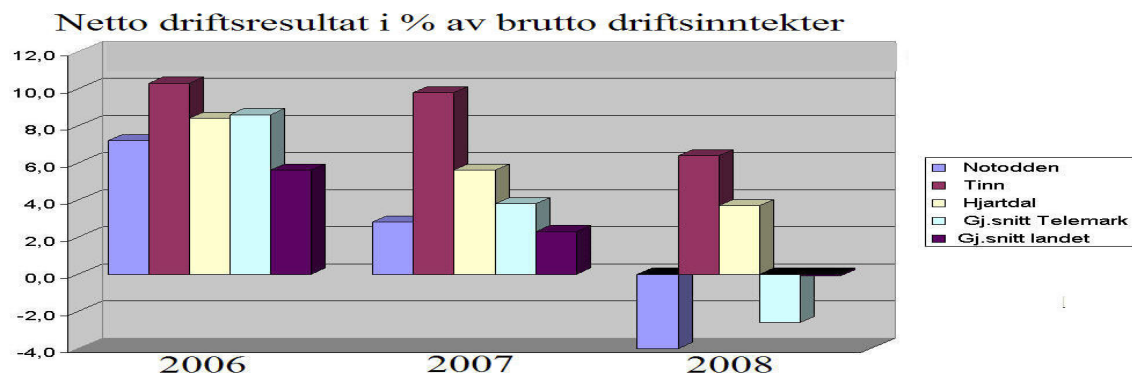
Porsgrunn, Skien, Siljan, Bamble, Kragerø og Drangedal.

Samtlige kommuner i Grenlandsregionen har et negativt netto driftsresultat for 2008 unntatt Kragerø som kommer ut med null. Bamble og Porsgrunn har de største negative resultatene med henholdsvis -9,5 % og -8,8 %.

Kongsbergregionen

Notodden, Tinn og Hjartdal (Hjartdal er formelt knyttet til Kongsbergregionen først fra 1. august 2009).

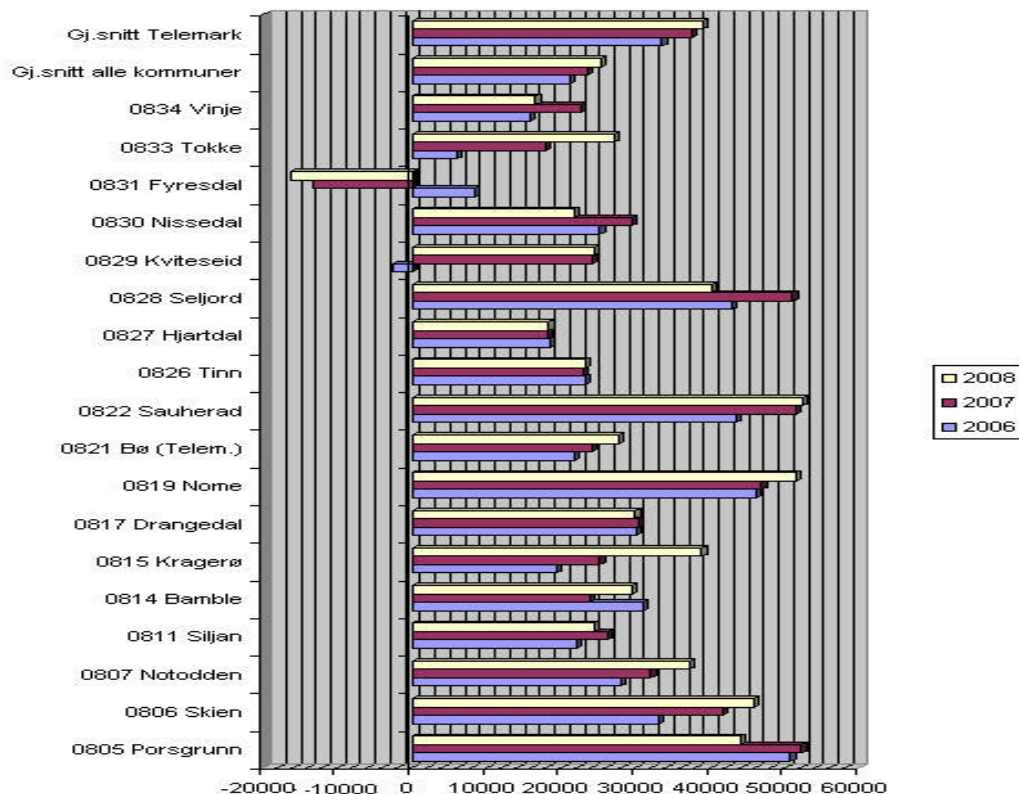
Gjennomsnittet er beregnet for kommunene som er knyttet til Telemark. Notodden har et negativt netto driftsresultat på -4 %. Tinn og Hjørtedal har 6,4 % og 3,7 %.

Gjeldsbelastning for kommunene i Telemark

For kommunene i Telemark har langsiktig gjeld økt mer enn landsgjennomsnittet både i forhold til brutto driftsinntekter og i kroner per innbygger.

Netto lånegjeld viser kommunenes langsiktige gjeld fratrasket totale utlån (videreformidling av lån) og ubrukte lånemidler. Netto lånegjeld anses å være det målet som gir best uttrykk for den gjelden som må dekkes av kommunenes ordinære inntekter. Kommunene i Telemark hadde i gjennomsnitt 38 990 kroner per innbygger i netto lånegjeld i 2008. Landsgjennomsnittet var 25 416 kroner per innbygger.

Netto lånegjeld i kroner per innbygger

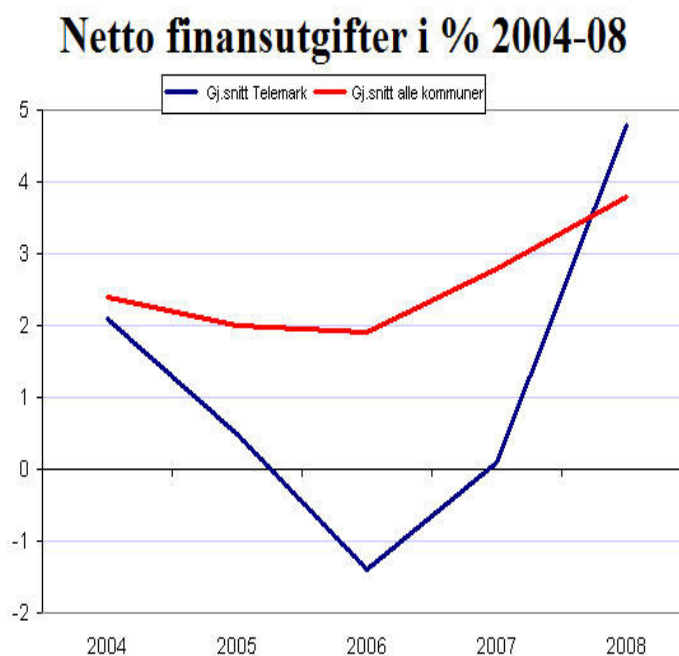
Kommunene Tokke, Vinje, Kviteseid, Fyresdal og Nissedal har gitt store lån til Vest-Telemark Kraftlag. Dette er grunnen til at Fyresdal har større netto fordringer enn gjeld, både for 2007 og 2008.

De to kommunene som har høyest netto lånegjeld per innbygger er Sauherad med 52 372 kroner og Nome med 51 424 kroner.

Netto finansutgifter

Begrepet Netto finansutgifter i prosent av brutto driftsinntekter brukes for å vise hvor stor andel av driftsinntektene som er bundet opp til tilbakebetaling av lån. Anbefalt nivå er maks 2–3 %.

Rangering 2008		%
1	Bamble	9,4
2	Notodden	8,0
3	Porsgrunn	7,9
4	Sauherad	6,3
5	Drangedal	5,8
6	Nome	5,5
7	Seljord	4,9
8	Kragerø	4,8
9	Siljan	4,2
10	Bø	3,3
11	Skien	3,1
12	Nissedal	3,0
13	Kviteseid	2,0
14	Hjartdal	1,3
15	Tinn	0,8
16	Vinje	0,2
17	Tokke	0,1
18	Fyresdal	-2,8
Gj.snitt Telemark		4,8
Gj.snitt alle kommuner		3,8

Utbytte inngår i rente- og avdragsutgifter, noe som for enkelte kommuner kan medføre uforutsette svingninger fra år til år.

Utfordring til kommunen

- ✓ En økonomi i balanse og et netto driftsresultat på tilnærmet 3 % av brutto driftsinntekter

Samhandlingsreform i helsetjenesten

Hva er den statlige politikken?

En av de store utfordringene for helsetjenesten er å få til et bedre samarbeid mellom kommunehelsetjenesten og sykehusene. Det meste av utgiftsøkningene i helsetjenesten de siste årene skyldes kostnadsøkninger på sykehusene. Samtidig er det klart at en del sykehusinnleggelser kunne vært unngått dersom en hadde etablert et annet tilbud til disse pasientene.

Helseministeren har lansert tanken om etablering av et slags avansert sykehjem med aktive behandlingstilbud for bl.a. revmatikere, astmapasienter, diabetikere og noen kreftpasienter. Mennesker med kreft som ikke trenger kirurgisk behandling vil antagelig godt kunne behandles på slike spesielle sykehjem, dersom de hovedsakelig trenger cellegift og annen intravenøs behandling og smertelindring.

Helseministeren mener at mange av dagens kommuner er for små til å kunne etablere slike avanserte behandlingsinstitusjoner, men at dette vil kunne gjøres i samarbeid mellom flere kommuner. Nærmere detaljer om dette var varslet å komme i en stortingsmelding i april, men denne er nå utsatt til juni.

Hva innebærer dette for Telemark?

Helseministeren har lansert tanken om såkalte helsekommuner, en idé som for tiden utredes nærmere. Statsråden har vært på befaring bl.a. i Bø i Telemark, og det er antydning at kommunene i Midt-Telemark kanskje kan gå sammen i et nærmere samarbeid.

Øvrige kommuner i fylket må også ta stilling til hvordan de kan etablere en bedre samhandling med spesialisthelsetjenesten.

Sykehuset Telemark har stilt seg positivt til tanken om et nærmere samarbeid mellom helseforetak og kommunehelsetjeneste.

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

I første omgang avventer vi stortingsmeldingen om samhandlingsreformen, som etter planen skal komme i juni.

Status i Telemark

Kommunene i Midt-Telemark er i dialog om et mulig samarbeid. Sykehuset Telemark har ansatt en samhandlingskoordinator i et felles prosjekt med Skien og Porsgrunn kommuner. Fylkeslegen er oppnevnt av departementet til å delta i en arbeidsgruppe som skal utrede spesielt hvordan kreftbehandling kan skje desentralisert etter denne samhandlingsreformen. Arbeidsgruppen skal slutføre sitt arbeid i juni.

Utfordringer til kommunene

- ✓ Helseministerens utspill om interkommunalt samarbeid vil på flere måter kunne komme til å virke inn på kommunenes egen planlegging for helsesektoren. Det gjelder blant annet størrelse og plassering av legesentre og sykehjem
- ✓ Ivareta lokale behov samtidig som en eventuelt går inn i det varslede samarbeidet med andre kommuner og med sykehusene

Aktiv omsorg

Hva er den statlige politikken?

I St.meld. nr. 25 (2005-2006) Mestring, muligheter og mening har Regjeringen utformet en omsorgsplan med konkrete tiltak fram til 2015 for å møte både dagens og framtidens omsorgsutfordringer. Omsorgsplan 2015 forutsetter langsiktig planlegging av bygningsmessige investeringer, personellinnsats, kompetanseutvikling, utdanningskapasitet og tilrettelegging av fysiske og sosiale omgivelser. Utfordringene i relasjon til demens er utdypet i delplan Demensplan 2015. Ett av tiltakene i Omsorgsplan 2015 er aktiv omsorg. Regjeringen ønsker med dette å legge vekt på kultur, aktivitet og trivsel som helt sentrale og grunnleggende elementer i et helhetlig omsorgstilbud.

I forhold til aktiv omsorg sies det blant annet i stortingsmeldingen: Forskning viser at aktivisering gjennom ulike former for bevegelse og mosjon reduserer og utsetter tap av funksjonsevne. I tillegg til gevinstene for den enkelte i form av bedre helse og livskvalitet, vil dette også gi reduserte kostnader for omsorgstjenesten.

Det følger av både lov om sosiale tjenester § 4-3 og av forskrift om kvalitet i omsorgstjenesten at kommunen plikter å oppfylle det individuelle hjelpebehovet til den enkelte og bidra til mest mulig aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre.

Hva innebærer dette for Telemark?

I omsorgssektorens planarbeid kreves det sterkere fokus på aktivisering, trivsel og sosiale tiltak samt større tverrfaglig bredde. Planarbeidet forutsetter samspill mellom Fylkesmannen og kommunesektoren.

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

I dialog med kommunene etterspør Fylkesmannen om aktivisering er satt på dagsorden i kommunenes omsorgsplaner. Helsetilsynet følger dette opp ved alle tilsyn i pleie- og omsorgstjenesten og vurderer temaet også i opplegg for personer med langtkommet demens.

Gjennom Folkehelseforum Telemark vil Fylkesmannen bidra i prosjektet "Aktiv senior i Telemark". Visjonen for prosjektet er: En aktiv alderdom – sosialt og fysisk – gir bedre helse og flere gode år.

Fylkesmannen har sendt ut en spørreundersøkelse til alders- og sykehjemmene i Telemark, der fysisk aktivitet for pasientene etterspørres.

Status i Telemark

Våre tilsyn med hjemmetjenester og sykehjem viser at det gjennomføres en bred kartlegging av pasientens tidligere vaner og interesser/hobbyer ved førstekontakt med omsorgstjenestene. Oppfølgingen gjenspeiles ikke i den daglige omsorgen. Vi observerer

blant annet at pasienter som ønsker det, ikke kommer ut i frisk luft om vinteren. Det er heller ikke tilrettelagt for det. I følge nevnte lovgrunnlag må virksomheten forme en målsetting ut fra den enkeltes ressurser og behov. Målsettingen skal inneholde mer enn rene omsorgsoppgaver. Mye tyder på at brukerne av omsorgstjenesten lever passivt. Undersøkelser på landsbasis konkluderer med at kun seks prosent av de mellom 67 og 79 år får oppfylt de faglige anbefalingene om moderat daglig fysisk aktivitet. Telemark er trolig ikke noe unntak.

Kartlegging av uteareal rundt sykehjem i kommunene i Telemark

20 av 33 sykehjem i Telemark svarte på et enkelt spørreskjema i mars 2009 i regi av Folkehelseforum Telemark. Svarene er ikke utfyllende, men beskriver forhold omkring uteareal og fysisk aktivitet for beboerne.

Omtrent hvor ofte er deres beboere utendørs på gåtur/trilletur?

- Alle de spurte svarer at dette er veldig sesongavhengig. De eldre er vanskeligere å få ut når det er kaldt, veiene er glatte og når det er dårlig vær.
- Noen sykehjem sier alle at beboerne er sjeldent eller aldri ute på tur. Manglende turer ut skyldes at institusjonene er underbemannede, og at beboerne selv ikke er så opptatt av å være ute.
- Åtte sykehjem svarer at beboere er ute ukentlig, altså 1-2 ganger pr uke om sommeren. Vinterstid er turene sjeldnere enn 1-2 ganger pr uke.
- Ni sykehjem melder om at en del av deres beboere er ute fra 3-4 ganger pr uke og at noen er ute hver dag. Turene er også her sesongbetont, hyppigere på sommeren enn om vinteren. Alle beboere som er i fysisk stand til å være ute, får tilbud om tur daglig.

Hva er personalets vurdering av uteområdets egnethet for gåturer/trilleturer?

- En del sykehjem svarer at uteområdene er for små, ikke flate nok, og ikke asfaltert slik at man greit kommer fram med rullestol.
- De fleste sykehjem har, etter personalets vurdering, gode uteforhold.

Har dere spesielle planer for utvikling av uteområdet?

- Åtte sykehjem svarer at de har ingen ferdige planer for utvikling av uteområdet.
- Noen sykehjem er relativt nye og mener de har gode utearealer.
- Andre sykehjem planlegger å få laget turstier og asfalterte småveier slik at man enkelt kan komme seg rundt med rullestol.
- Fem sykehjem planlegger å bygge sansehager og park, eller å gjøre om nåværende hage til sansehage. Et sykehjem ønsker å skape et nytt uteområde, åpent for alle.

Har dere samarbeid med frivillig organisasjon eller skole for gåtur med beboerne?

Av de spurte institusjonene svarer fem at de har frivillige som går turer med beboerne.

Utfordringer til kommunen

- ✓ Øke bevissthet og informasjon om betydningen av aktiv omsorg både på livskvalitet for den enkelte, og for å gi reduserte kostnader for omsorgstjenesten.
- ✓ Alle kommuner oppfordres til å ha varierte lavterskeltilbud
- ✓ Dagliglivet i institusjoner må preges av aktivitets- og trivselstiltak
- ✓ Lett tilgjengelige transportordninger
- ✓ Utforme bolig og omgivelser som fremmer sosiale, kulturelle og fysiske aktiviteter

Lenker: www.telemark.no/folkehelse

Samhandling barnehage – barnevern

Hva er den statlige politikken?

Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. For at barnevernet skal kunne ivareta denne oppgaven overfor barn i alvorlige situasjoner, vil barnevernet ofte være avhengig av å motta opplysninger fra andre. Av den grunn er alle ansatte i barnehager og skoler etter nærmere regler pålagt opplysningsplikt overfor barnevernet. Vi viser til barnehageloven og barnevernsloven, og FNs barnekonvensjon.

Lov om barnehager § 22 har bestemmelser om barnehagenes opplysningsplikt til barnevernstjenesten:

”Barnehagepersonalet skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side. Uten hinder av taushetsplikt skal barnehagepersonalet av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten, når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. lov om barneverntjenester § 4-10, § 4-11, § 4-12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige adferdsvansker, jf. samme lov § 4-24. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, plikter barnehagepersonalet å gi slike opplysninger. Opplysninger skal normalt gis av styrer.”

FNs barnekonvensjon, artikkel 19

”Barn har rett på beskyttelse mot alle former for fysisk eller mental vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelser, mishandling eller utnytting – herunder seksuelt misbruk”.

FNs barnekonvensjon, artikkel 3

”Alle handlinger som vedrører barn og som foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal først og fremst ta hensyn til hva som gagnar barnet best”.

Hva innebærer dette for Telemark?

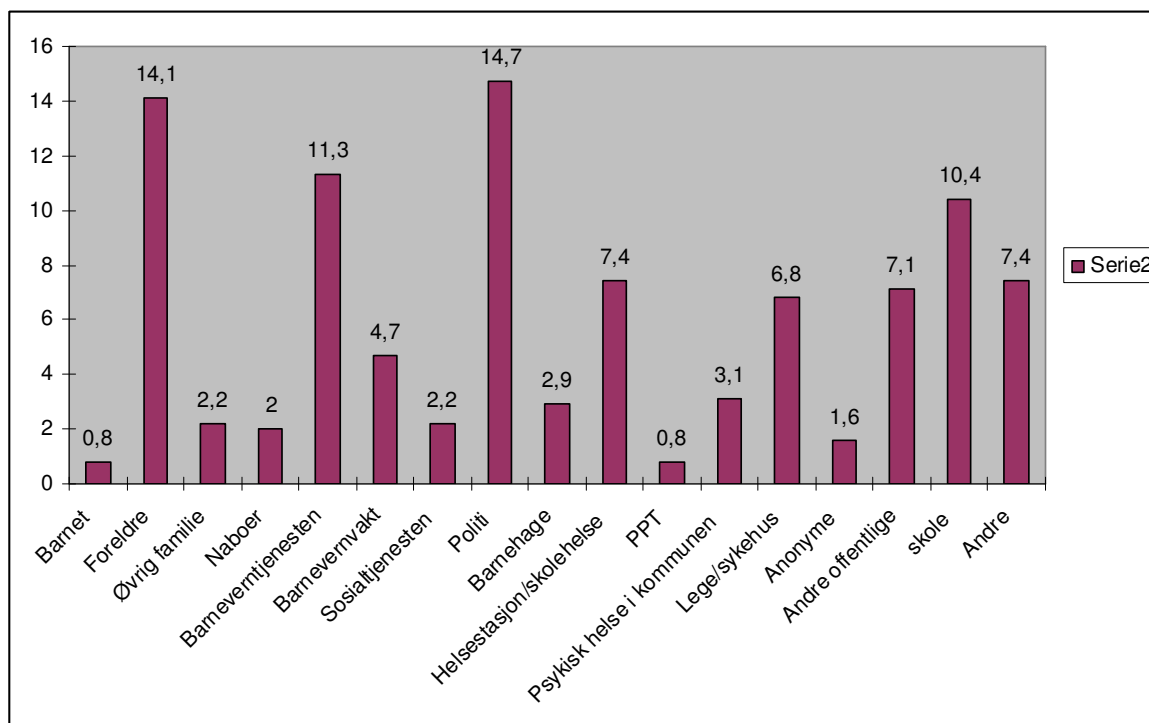
Gjennom sin daglige nære kontakt med barn er de ansatte i barnehagene i en sentral posisjon i forhold til å kunne observere og motta informasjon om barns omsorgs- og livssituasjon. For at barn i alvorlige situasjoner skal bli sett av barnevernet og få den hjelp de har behov for, er det derfor svært viktig at de ansatte i barnehagene oppfyller opplysningsplikten når den inntreffer.

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

Fylkesmannen følger opp med informasjon og veiledning i møter og annen kommunikasjon med kommunene.

Status i Telemark

Oversikt over meldingsinnstans i Telemark 2008.

Tabellen er basert på tall innhentet fra barnevernlederne i fylket.

I 2008 var 17,1 % av de innkomne meldingene fra foreldre, øvrig familie eller barnet selv. Av de offentlige instansene var det politi, skole og barneverntjeneste som stod bak de fleste meldingene. Politiet stod for 14,7 %, og barneverntjeneste og skole stod for henholdsvis 11,3 og 10,4 %. Videre ser vi at barnehagene med 2,9 %, og pedagogisk psykologisk veiledningstjeneste (PPT) med 0,8 % er de av offentlige meldere som er registrert med færrest meldinger. Her skal det legges til at Fylkesmannen er kjent med at PPT ofte samarbeider med skolene om å melde bekymring for et barn til barnevernet.

I dialog med oss framholder de ulike barneverntjenestene i Telemark at de får få meldinger fra barnehagene i fylket. Totalt er det registrert 40 meldinger fra barnehagene som, tidligere nevnt, utgjør 2,9 % av de totalt innkomne meldingene. Barneverntjenestene uttaler at skjevutviklingen i barnas liv ofte har utviklet seg over tid når barneverntjenesten kommer i kontakt med barnet (gjerne en eller annen gang i skoleforløpet). Sammenholder vi disse uttalelsene med de registrerte meldingene, kan det tyde på at barnehagene underrapporterer. Noe som igjen kan føre til barn ikke får hjelp til rett tid.

Mulige forklaringer på at det er få meldinger fra barnehagene kan være at barnehagene har for lite kunnskaper om utsatte barn eller er redde for å ta feil og beskyldt noen urettmessig for omsorgsvikt. Det kan også være at de er usikre på sine muligheter og plikter når det gjelder opplysningsplikt, og innhenting av samtykke fra foreldre til å ta kontakt med barnevernet. I sammenheng med dette kan det være grunnlag for å sette spørsmålstegn ved om barnehagene har tilstrekkelig kompetanse og trygge nok rammer for å samtale med foreldre rundt bekymring knyttet til deres barn.

Det er viktig at alle ansatte i barnehagene i Telemark har kunnskap om følgende:

- at opplysningsplikten gjelder for alle ansatte i barnehager
- at opplysningsplikten innebærer en plikt til å gi opplysninger til barneverntjenesten uten hinder av taushetsplikten, samt at plikten gjelder både av eget tiltak og etter pålegg fra barneverntjenesten
- at opplysningsplikten inntreffer i de alvorlige tilfellene; der det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet, eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker

Undersøkelser kan tyde på at der det er organisert tverretatlige konsultasjonsteam, er terskelen lavere for barnehagene til å melde fra om bekymring knyttet til enkelte barn.

Utfordringer til kommunene

- ✓ Gjennom veiledning, bidra til at alle barnehagene i kommunen har kunnskap om opplysningsplikten
- ✓ Ved tilsyn, avdekke om opplysningsplikten overholdes
- ✓ Sikre god kommunikasjon og samhandling mellom barnehagene og barnevernet

Utsatte barn og unge – samhandling i kommunenes tiltak

Hva er den statlige politikken?

Statens helsetilsyn og Barne- og likestillingsdepartementet har ved fastsettelse av tilsynstema for landsomfattende tilsyn 2008 rettet søkelyset på kommunens helse-, sosial- og barnevernstjenester til utsatte barn. Til grunn for valg av tilsynsområde lå erkjennelsen av at det kan være vanskelig å samhandle på tvers av organisatoriske grenser, mellom virksomheter som har ulikt lovverk, ulik kultur og ulik tradisjon. Uten samhandling kan tjenestene for brukerne framstå som fragmenterte.

De nasjonale føringene er at samarbeidet mellom barnevern, helse- og sosialtjeneste skal være av slik type og omfang at utsatte barn og unge skal få rett tjeneste til rett tid. For å lykkes i dette ble det i tilsynet fokusert på å etterspørre samhandlingsarenaer, prosedyrer og praksis som er av betydning for å oppnå sammenheng og helhet.

Erfaringene fra dette landsomfattende tilsynet er samlet i rapporten "Utsatte barn og unge – behov for bedre samarbeid", utgitt av Helsetilsynet og Barne- og likestillingsdepartementet.

De konkrete vurderingene om forholdene i kommuner i Telemark som var gjenstand for tilsynet vil framgå i offentlige tilgjengelige rapporter på Statens helsetilsyn sitt nettsted (se under artikkelen).

Statens helsetilsyn oppfordrer også kommuner som ikke var gjenstand for tilsynet, å dra nytte av erfaringene i hensikt å bedre sine rutiner for å samhandle innad i kommunen.

Hva innebærer dette for Telemark?

At kommunene bør se kritisk på sine egne rutiner, slik at eksempelvis

- barns situasjon og hjelpebehov blir vurdert når voksne får hjelp for alvorlige psykiske problemer eller rusproblemer
- barn blir ivaretatt når foreldre får hjelp fra sosialkontoret i situasjoner hvor voksne gjentatt ganger er i behov av økonomisk nødhjelp eller utkopling av strøm eller utkastelse truer pga mishold av regninger
- at foreldre blir spurt om samtykke til å kontakte barnevern for vurdering av hjelpetiltak i tidlig fase og i god tid før problematikk har blitt så alvorlig at helse- og sosialpersonell har meldeplikt

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

Fylkesmannen og Helsetilsynet i Telemark gjennomførte tilsyn i 6 kommuner i 2008. Erfaringene både fra vårt tilsyn og erfaringene i landssammenheng vil være tilgjengelig for alle kommunene i ovennevnte rapport og de enkelte tilsynsrapportene. Fylkesmannen hadde temaet oppe på sosial- og helseavdelingens høstkonferanse allerede i 2008, og vil ta opp erfaringene fra tilsynet i møter med barnevernledere, sosialledere/NAV-ledere. Erfaringene kan benyttes for ledelsens gjennomgang av internkontrollen i kommunene, som skal sikre at tilbudet til utsatte barn og unge blir forsvarlig og at lover og forskrifter på området blir etterlevd.

Status i Telemark

Ved det landsomfattende tilsynet i 2008 var det nasjonalt kun 11 av 114 kommuner som ikke fikk avvik eller merknad. Avvik betyr i denne sammenheng at tilsynsmyndigheten konkluderer med at lov- og forskriftsverk er brutt på området tilsynet omfattet, merknad betyr at det på aktuelle områder er forbedringspotensialet uten at det er brudd på lov eller forskrift.

I Telemark var det 2 av de 6 kommunene som hadde tilsyn, som ikke fikk avvik eller merknad. Hovedgrunnene til de avvik som ble gitt i Telemark, var at kommunene ikke sikrer tilstrekkelig samarbeid mellom barnevern-, sosial- og helsetjeneste slik at slik at utsatte barn fikk rett tjeneste til rett tid. Eksempler på funn som lå til grunn for konklusjonen framgår av rapportene på Statens helsetilsyn sitt nettsted. Dertil var det ikke alle kommuner som hadde utarbeidet lovfestede tiltaksplaner når barnevern hadde fattet vedtak om hjelpetiltak.

Utfordringer til kommunen

- ✓ Å ha et internkontrollsystem som sikrer samarbeid mellom helse-, sosial- og barneverntjenesten slik at utsatte barn får rett hjelp til rett tid.

Dette innebærer at:

- ansvar, oppgaver og myndighet på tjenesteområdene er entydig plassert
- kommunen har kompetanse, i form av fagpersoner som holdes oppdatert
- lover og forskrifter er lett tilgjengelig
- ledelsen aktivt etterspør områder i kommunen hvor det er fare for svikt eller mangler mht. samhandling, evaluerer og ved behov justerer prosedyrer, vurderer behov for formelle samhandlingsfora

Lenke: www.helsetilsynet.no

Tidlig innsats for livslang læring

Hva er den statlige politikken?

Tidlig innsats i et godt offentlig utdanningssystem er det viktigste budskapet Regjeringen la fram i St.meld. nr. 16 (2006-2007) "...og ingen stod igjen". I Norge har vi i for stor grad hatt en "vente-og-se-holdning" i forhold til å gripe inn når barn og unge har strevet med sin utvikling og læring. Det har generert problemer for elever med særlige behov i det videre utdanningsløpet, blant annet bortvalg av videregående opplæring.

Tidlig innsats betyr at vi tar inn over oss det forskningen lenge har vist. Både småbarns-alderen og de første skoleårene er svært viktige for læring og utvikling - og i et livslangt læringsperspektiv. Tidlig innsats gjelder ikke bare forsterket innsats de første årene, men betyr også å ta raskt fatt i problemer uansett når de oppstår.

St.meld. nr. 16 (2006-2007) er fulgt opp med en ny melding – St.meld. nr. 31 (2007-2008) "Kvalitet i skolen" med 44 ulike tiltak, samt St.meld. nr. 11 (2008-2009) "Læreren. Rollen og utdanningen" med ytterligere ulike tiltak. De fleste tiltak har bakgrunn i tilpasset opplæring og tidlig innsats i opplæringsløpet, sammen med kontinuerlig kompetanseutvikling for lærere og skoleledere. Lærernes evne til å se elevene og sette inn de riktige virkemidlene tidlig, vil være avgjørende.

Hva innebærer dette for Telemark?

Det er nødvendig å legge til rette for tidlig språkstimulering av barn da det er sammenheng mellom barnets språkutvikling og læreevne.

Forskning viser at kompetanse hos de voksne er av avgjørende betydning for at rett tiltak settes inn tidlig og for elevenes læringsresultat. Satsing på etter- og videreutdanning av lærere og skoleledere er en viktig forutsetning for å øke kvaliteten.

Ytterligere kvalitetsheving kan oppnås ved i tillegg å ta i bruk forskningsbasert kunnskap om læring og ved å følge elevene tettere opp gjennom bl.a. kartlegging og vurdering for læring.

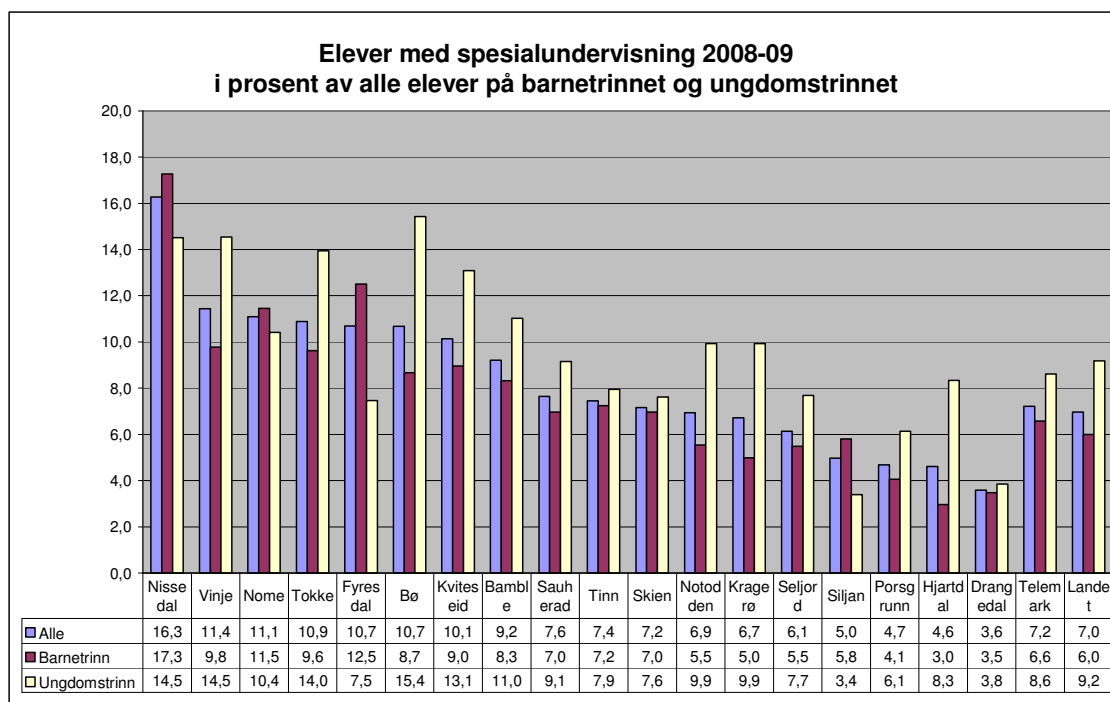
Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

Fylkesmannen bistår kommunene med råd og veiledning, samt gjennomfører tilsyn med grunnlag i risikovurderinger for oppnåelse av målene i grunnopplæringen og kravene i opplæringslova. Dette gjelder både valg av tema, utvalg av tilsynsobjekter og omfang av tilsynet.

Status i Telemark

Bruken av spesialundervisning er foreløpig den beste indikatoren for å vite noe om innsatsen for elever i faresonen. Omfanget av spesialundervisningen er generelt økende, og det er større økning i Telemark enn resten av landet. Vi ser fortsatt ikke tegn til vridning av

innsatsen mot de yngste. Det er, som nevnt, økning i spesialundervisning for alle trinn, men det er fortsatt størst økning i ungdomstrinnet.

Fylkesmannen i Telemark tok også opp temaet "tidlig innsats" i tilstandsrapporten for 2008 på både barnehageområdet, grunnskoleområdet og i videregående opplæring. Vi viser fortsatt til vårt hovedfokus der, og de utfordringer som kommunene står over for. Fokus denne gangen er spesialundervisning i grunnskolen.

Diagrammet over viser blant annet forskjellen mellom bruk av enkeltvedtak på barnetrinnet og ungdomstrinnet.

Det finnes etablerte kartleggingsverktøy i både barnehage og skole. Kartleggingsprøver er obligatoriske i skolen, og noen kommuner bruker flere prøver i tillegg til de obligatoriske.

Kartleggingsverktøyene i barnehagene er frivillige, men en blir oppfordret til å bruke dem.

Skolene og mange barnehager har informasjon om barnas/elevenes ferdigheter. Det blir i varierende grad satt inn tiltak ut fra tilgjengelig informasjon.

Det økende behovet for spesialundervisning indikerer at den ordinære opplæringen ikke er godt nok tilpasset ulike elevgrupper. Når 6-8 % av elevene vurderes til ikke å ha tilfredsstillende utbytte av opplæringen, indikerer dette et behov for grundig gjennomgang av den ordinære undervisningen. Når informasjon om elevenes ferdigheter foreligger, er læreren den mest sentrale til å vurdere eventuelle tiltak. Den enkelte lærer og den ordinære opplæringen er mest avgjørende for å hindre at noen "står igjen".

Utfordringer til kommunen

- ✓ Legge til rette for tidlig språkstimulering i barnehagene
- ✓ Bruke tilgjengelig kartleggingsverktøy til å sikre innsats tidlig nok for barn/elever som trenger det
- ✓ Flere elever på ungdomstrinnet får utbytte av det ordinære opplæringstilbudet
- ✓ Gjennomgå den ordinære undervisningen for å få en bedre tilpasset opplæring for ulike elevgrupper
- ✓ Ta i bruk etablerte ordninger for etter – og videreutdanning av lærere og skoleledere

Boligsosialt arbeid

Hva er den statlige politikken?

Regjerings strategi "På vei til egen bolig 2005–2007" videreføres også i 2009.

Formålet med boligsosialt arbeid er å motvirke – både forebygge og bekjempe – bostedsløshet. For å lykkes i arbeidet med å motvirke bostedsløshet og gi brukerne et verdig liv, er individuelle oppfølgingstjenester som praktiske gjøremål, økonomisk rådgivning, bomiljø og naboskap, ivaretagelse av egen helse og bolig, sentralt.

Bolig er en grunnpilar for et verdig liv og deltakelse i samfunnet. En god, trygg og varig bolig er viktig for å opprettholde et privatliv, sosiale relasjoner og deltakelse på andre samfunnsarenaer som utdanning og arbeid.

Hva innebærer dette for Telemark?

Kommunene er en hovedaktør i boligsosialt arbeid, og har etter lov om sosiale tjenester ansvar for å medvirke til å framskaffe boliger til vanskeligstilte, og sørge for sosiale tjenester til kommunens befolkning.

Kommunene må samarbeide på tvers av organisatoriske grenser og forvaltningsnivå. Statlige instanser som helseforetak, kriminalomsorg og barnevern, samt frivillige organisasjoner og private aktører må involveres i samarbeidet.

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

Fylkesmannen prioriterer boligsosialt arbeid i sin kontakt med NAV-ledere. Videre bidrar vi med kompetanseheving til ansatte i NAV, sosialtjenesten og andre kommunale tjenester ved å tilby basisopplæring i økonomisk rådgivning. I 2009 planlegger vi også opplæring for gjeldsrådgivere.

For å styrke biveilederkompetansen i kommunene, deltar 19 personer i utviklingsprosjektet "Metodisk boligsosialt arbeid i Telemark". Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Diakonhjemmets høyskole og Fylkesmannen i Telemark. Prosjektet finansieres av Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Vi oppfordrer kommunene til å søke om tilskudd til styrking av oppfølgingstjenester i bolig, rus og barnefattigdom. Satsningsområdene må ses sammenheng.

Status i Telemark

I 2009 mottar 11 kommuner i nesten 6,6 millioner kroner til oppfølging av rusmiddelavhengige. Seks kommuner mottar 3,5 millioner kroner til styrking av oppfølgingstjenester i bolig. Tilskuddet til styrking av oppfølgingstjenester i bolig skal gå til lønn, og gis for ett år av gangen for en periode av inntil tre år.

I 2008 ble det begjært 134 utkastelser fra bolig, mot 120 året før, altså en økning på ca 10 %. Tall fra Skien og Porsgrunn viser at i utkastelsessakene i 2005/2006, bodde leietaker sammen med barn i 30 % av sakene.

I 2008 deltok 50 personer fra NAV og andre kommunale instanser i basisopplæring i økonomisk rådgivning.

Utfordringer til kommunen

- ✓ Vurdere oppfølgingstjenester ved innflytting i bolig
- ✓ Oppfølgingstjenesten i boligen må være fleksible og tilpasset den enkelte
- ✓ Fatte enkeltvedtak ved tildeling av oppfølgingstjenester
- ✓ Unngå bosetting av tidligere bostedsløse i belastede miljøer
- ✓ Øke bruken av Husbankens virkemidler
- ✓ Sikre best mulig kvalitet på den økonomiske rådgivningen/gjeldsrådgivningen, ved å øke kompetansen i sosialtjenesten eller NAV kontoret og hos andre aktører i kommunen
- ✓ Kommunen må ha rutiner for å fange opp personer som er i en situasjon som kan innebære risiko for bostedsløshet
- ✓ Vurdere barnets situasjon i saker hvor foreldre står i fare for å bli kastet ut fra boligen

Biologisk mangfold "2010-målet"

Hva er den statlige politikken?

Det er et nasjonalt mål å stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010 (Stortingsmelding nr 26 2006-2007 - Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand).

Naturen skal forvaltes slik at arter som finnes naturlig sikres i levedyktige bestander, variasjonen av naturtyper og landskap opprettholdes og gjør det mulig å sikre det biologiske mangfoldet fortsatte utviklingsmuligheter.

I truede naturtyper (sannsynlige eller kjente leveområder for truede og sårbare arter) skal inngrep unngås, og i hensynskrevende naturtyper skal viktige økologiske funksjoner opprettholdes. Truede arter og ansvarsarter skal opprettholdes på eller gjenoppbygges til livskraftige nivåer.

Hva innebærer dette for Telemark?

Inngrep må unngås i kjente og sannsynlige leveområder for truede og sårbare arter, samt forekomster av utvalgte naturtyper av regional eller nasjonal verdi.

Kulturbetingede leveområder for truede og sårbare arter (slåtteeenger mv) må søkes holdt i hevd. Kartlegging av Miljøregistrering i skog (MiS), naturtyper på land og i sjø videreføres og suppleres.

Hvitrot - knytta utelukkende til kalkfuruskog. Rødlistet som "sårbar". Foto: Trond Eirik Silsand, Fylkesmannen i Telemark

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

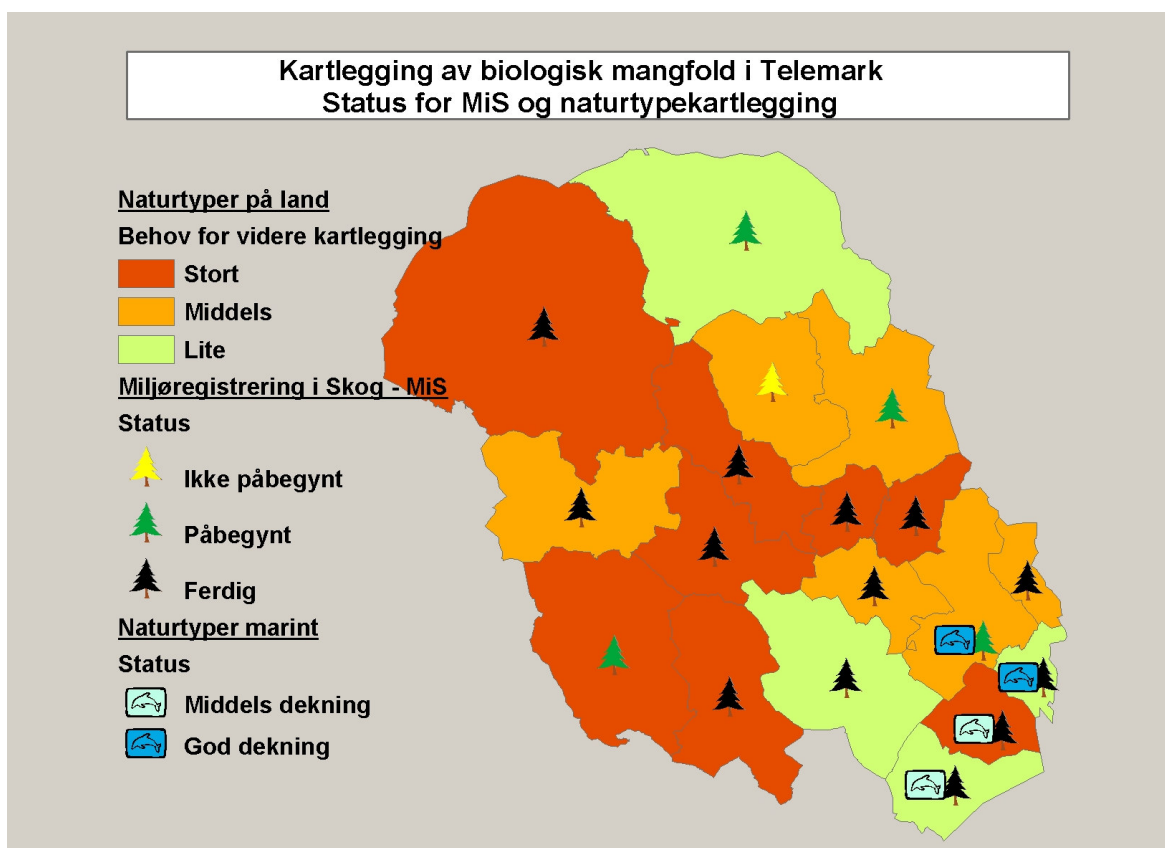
Fylkesmannen prioriterer ivaretagelse av viktige arealer for biologisk mangfold og kartlegging av biologisk mangfold i 2009.

Fylkesmannen fungerer som en miljøfaglig rådgiver overfor kommuner, sektormyndigheter og andre. Fylkesmannen medvirker til at stedfestet informasjon om biologisk mangfold (naturtypedata marint og på land, rødlister, miljøregistreringer i skog (MiS) og andre datasett), legges til grunn i arealforvaltning etter plan- og bygningsloven, sektorlover og økonomiske tilskuddsordninger. Videre bidrar vi til gode plan- og utredningsprogrammer i plan- og utbyggingssaker, og påser at miljømessige konsekvenser er godt nok belyst i beslutningsgrunnlaget.

Fylkesmannen har i tillegg ansvar for kvalitetssikring av naturtypedatasettene før innlegging i nasjonale databaser (Naturbase). Fylkesmannen vil i 2009 besørge supplerende kartlegging av naturtyper på land i flere kommuner. Dette vil bli videreført i årene framover.

Status i Telemark

Kunnskapsgrunnlag – kartlegging

Kartlegging av biologisk mangfold foregår etter to standardmetoder – miljøregistreringer i skog og naturtypekartlegging. Naturtypekartlegging foreligger i to datasett – marint og på land. Kartet viser behov for videre kartlegging etter de ulike metodene. For naturtyper er det gjort en vurdering av antatt dekningsgrad på eksisterende datasett per kommune, kvalitet på eksisterende data, antatt behov i forbindelse med arealplanlegging og andre bruksområder. Totalt sett vurderes dagens datagrunnlag å være mangelfullt for mange

kommuner. En har likevel allerede i dag kunnskap om mange viktige leveområder for truede og sårbare arter i alle kommunene i Telemark.

Ivaretagelse av viktige naturområder

Fylkesmannen gjennomførte i 2008 en undersøkelse blant alle kommunene om bruken av tilgjengelig informasjon om naturverdier i arealplansammenheng. Resultatene viste at informasjon om naturverdier i overveiende grad blir benyttet i saksbehandlingen, men at flere kommuner i liten grad benytter de sentrale, kvalitetssikrede og oppdaterte oversiktene som er tilgjengelig (WMS-data) – slik som MiS-basen, Naturbasen og Artskart.

Fylkesmannen behandler årlig ca 300-350 plansaker (reguleringsplaner, kommuneplaner, kommunedelplaner) fra hele Telemark. Flere av disse berører viktige leveområder for truede/sårbare arter. Totalt varslet Fylkesmannen innsigelse på bakgrunn av hensyn til biologisk mangfold i en rekke saker, mens kun i 5 saker ble det reist innsigelse på denne bakgrunnen. En byggesak (dispensasjonssak) som ble vurdert til å være i konflikt med hensyn til leveområder for truede/sårbare arter, ble påklaget av Fylkesmannen i 2009.

Utfordringer til kommunen

- ✓ Innføre rutiner for tilrettelegging av eksterne datasett (MiS, Naturbase, Artskart) i egne karttjenester for bruk ved all arealplanlegging
- ✓ Spare kjente og sannsynlige leveområder for truede og sårbare arter, samt forekomster av utvalgte naturtyper av regional eller nasjonal verdi, for inngrep. Ivaretagelse av slike forekomster er derfor særlig viktig ved arealplanlegging
- ✓ Holde i hevd kulturbetingede leveområder for truede/sårbare arter (slåtteenger mv) og i sterkere grad legge til grunn tilgjengelig informasjon om slike forekomster ved behandling av søknader om spesielle miljøtiltak i landbruket

Klimaarbeid i kommunen

Hva er den statlige politikken?

I Klimameldingen (St. melding nr.34 (2006-2007)) er det lagt vekt på at kommunesektoren må spille en sentral rolle i det samlede arbeidet med å redusere klimagassutslippene. Den norske klimapolitikken har følgende langsiktige mål:

- at Norge fram til 2020 påtar seg en forpliktelse om å kutte de globale utslippene av klimagasser tilsvarende 30 prosent av Norges utslipp i 1990
- at Norge skal være karbonnøytralt i 2050

Det anslås at omtrent 20 prosent av de nasjonale utslippene av klimagasser er knyttet til kommunale aktiviteter og aktivitet på områder kommunene kan påvirke gjennom sine virkemidler.

Kommunen er i en unik posisjon når det gjelder påvirkning på energibruk og utvikling, blant annet som den aktøren som har best styring og oversikt over utbyggingsplaner i sin region.

Særlig kan kommunene påvirke utslipp fra transport, avfallsfyllinger, stasjonær energibruk og landbruk. En viktig oppgave for kommunene er også å planlegge for klimatilpasninger.

Regjeringen vil utvikle virkemidlene på området gjennom ny plan- og bygningslov som trer i kraft 01.07.2009. Den vil inneholde rikspolitiske retningslinjer for kommunalt klimaarbeid og risiko- og sårbarhetsanalyser i forhold til klimatilpasning. Planer skal fremme samfunns-sikkerhet ved å forebygge risiko for tap av liv, skade, miljø og viktig infrastruktur, materielle verdier mv. De skal også ta hensyn til klima gjennom løsninger for energiforsyning og transport.

Et utvalg skal se på konsekvensene av klimaendringene som vil komme. Konsekvensene skal utredes med særlig fokus på menneskers helse og sikkerhet, fysisk infrastruktur og bygninger, næringsliv og naturmiljø og primærnæringer.

Utvalgets arbeid skal munne ut i en NOU innen 01.11.2010.

Hva innebærer dette for Telemark?

Alle kommuner bør ha en klima- og energiplan. En slik plan gir en systematikk i arbeidet med klima og energi, både reduksjon og tilpasning. Etter den nye Planloven må kommunene ta hensyn til dette.

Klima- og energiplanen skal innholde en konkret plan for realisering av tiltakene.

Arbeidet med klima- og energiplan vil gi administrasjonen og politikere økt kompetanse på området. Prosessen er viktig. Kommunene må involvere innbyggere og næringsdrivende i arbeidet med å lage en klima- og energiplan.

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

Fylkesmannen vil følge arbeidet i kommunene og holde oversikt over status for arbeidet. Gjennom fagsamlinger og kurs vil vi bidra til kompetanseoppbygging og veiledning av kommunene. På denne måten ønsker vi også å bidra til at framdriften i planarbeidet går som forventet.

Fylkesmannen følger opp samfunnssikkerhet gjennom innspill til ulike kommunale arealplaner.

Status i Telemark

Kommunenes arbeid med klima- og energiplaner, utarbeidet i perioden juni til september 2008.

Klima, Energiplan						
Kommune	Under arbeid		Ferdig plan			
	Ja	Nei	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Midt-Telemark						
Bø						
Nome						
Sauherad						
Vest-Telemark						
Hjartdal						
Seljord						
Kviteseid						
Nissedal						
Fyresdal						?
Tokke						
Vinje						?
Kongsbergregion						
Tinn						
Notodden						
Grenlandssamarbeidet						
Skien			26.03.2009			
Porsgrunn			12.03.2009			
Siljan						
Bamble						
Kragerø						
Drangedal						

	Satt i gang arbeidet
	Ferdig plan
	Forventet ferdig

Utfordringer til kommunen

- ✓ Kommuner uten klimaplan må komme i gang med arbeidet
- ✓ Kommunen bruker den nye planloven aktivt i klimaarbeidet
- ✓ Klimaarbeidet må ha forankring både politisk og administrativt
- ✓ Kommunen legger til rette for samarbeid og dialog mellom innbyggere/næringsliv, administrasjon og politikere på en måte som utløser frivillighet og engasjement
- ✓ Hvis ikke vi - hvem? Hvis ikke nå – når? (sitat fra ass. rådmann Monica G. Steinbakken, Larvik kommune)

Lenker:

www.klimatilpasning.no

www.planlegging.no

www.enova.no

Jordvern

Hva er den statlige politikken?

Regjeringens mål for jordvernet er å halvere den årlige omdisponeringen av de mest verdifulle jordressursene innen 2010 (St.meld. nr 26 2006 - 2007). Beskjedne 3 prosent av arealet i Norge er dyrka jord, og bare ca. 1/3 av disse arealene egner seg til å dyrke matkorn på. Norge er et av landene i verden med minst jordbruksareal pr. innbygger. Statens Landbruksforvaltning har fått i oppdrag å utrede forslag til en ny hjemmel i jordloven for varig vern av matjord. Et slikt vern som prinsipp vil skille seg betydelig fra kommunal arealplanlegging etter plan- og bygningsloven ved at et statlig vedtatt vern gir varig sikring av arealene. Forslaget er lagt fram 16. mars 2009 og innebærer mulighet for å sikre de mest verdifulle matproduksjonsarealene i Norge mot nedbygging for all framtid, og samtidig legge til rette for en ordinær og tidsmessig jordbruksdrift.

Mæla, Skien. Foto: Øystein Vatnar, Fylkesmannen i Telemark

Hva innebærer dette for Telemark?

Den årlige omdisponering skal ikke overstige 120 dekar.

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

Fylkesmannen bistår kommunene med råd og veiledning i arealplaner.

Fylkesmannen og fylkeslandbruksstyret kan stoppe saker med nedbygging og omdisponering. Statens Landbruksforvaltning er gitt innsigelses myndighet i kommunale plansaker.

Status i Telemark

De siste fire årene (2005-2008) har kommuner i Telemark omdisponert henholdsvis 226, 137, 247 og 42 dekar dyrka jord. Tallet for 2008 viser riktig vei, men snittverdien av totalt omdisponert dyrka jord de siste fire år er 162 dekar per år. Denne snittverdien er langt over målet som gjelder for Telemark.

Utfordringer til kommunen

- ✓ Ha et fortsatt sterkt fokus på jordvern
- ✓ Utpeke kjerneområder for landbruk som grunnlag for kommunale planavklaringer
- ✓ Trekke langsiktige jordverngrenser i kommunale- og regionale planprosesser

Dispensasjoner i strandsonen

Hva er den statlige politikken?

Det er et nasjonalt mål at strandsonen skal bevares som natur- og friluftsområde tilgjengelig for alle (Stortingsmelding nr 26 2006-2007 - Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand). Regjeringen vil stanse nedbyggingen i strandsonen, og ber om at kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn bidra til en streng praksis ved behandlingen av plansaker og dispensasjoner i hundremetersbeltet langs sjøen.

Den nye loven som trer i kraft 01.07.2009 vil føre til en sterkere differensiering av arealpolitikken i strandsonen og en innstramming i mulighetene til å gi dispensasjon.

Hva innebærer dette for Telemark?

Det skal ikke gis dispensasjon til bygge- og delingssaker i 100-metersbeltet langs kysten av Telemark som har negativ virkning for landskapsopplevelse, friluftsliv og biologisk mangfold.

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

Fylkesmannen skal:

- overvåke og kontrollere at utviklingen av strandsonen er i samsvar med nasjonale mål
- følge opp arbeidet med differensiert strandsoneforvaltning
- gjennom aktiv veiledning, og i samarbeid med fylkeskommunen og kommunene ha en offensiv og framtidsrettet oppfølging av strandsonen
- sørge for en restriktiv behandling av planer og dispensasjoner, slik at man unngår nedbygging av strandsonen

Fylkesmannen har en aktiv rolle i arbeid med arealplaner. Disse legger rammene for all arealforvaltning i strandsonen, inkludert den enkelte bygge- og dispensasjonssak.

Fylkesmannen gir forhåndsuttalelse til dispensasjonssaker som gjelder tiltak i strandsonen. I våre uttalelser vurderes konsekvenser av tiltaket i forhold til de allmenne interessene friluftsliv, landskap og biologisk mangfold. I saker med negative konsekvenser for de allmenne interessene frarådes dispensasjon. Det samme gjelder saker som kan danne grunnlag for endret behandling av saker som samlet sett kan få negative konsekvenser for de allmenne interessene.

Fylkesmannen påklager vedtak som har negative konsekvenser for allmenne interesser i strandsonen. Om ikke kommunene omgjør vedtaket, avgjøres saken av en settefylkesmann.

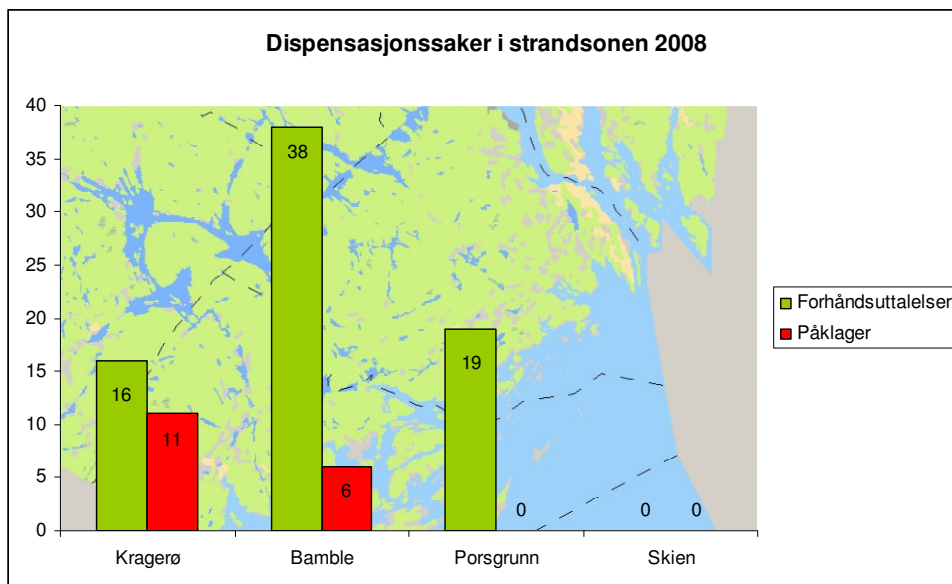
Status i Telemark

Fylkesmannen fikk totalt 73 dispensasjonssaker i strandsonen til forhåndsuttalelse fra kommunene i 2008 (Kragerø 16, Bamble 38 og Porsgrunn 19). Det kom ingen saker fra Skien kommune.

Vi har ikke sikker statistikk over antall dispensasjonssaker tilbake i tid. Det synes likevel klart at antall dispensasjonssaker i strandsonen som Fylkesmannen har mottatt til forhåndsuttalelse ikke har vært høyere enn i 2008. Det bør legges til at plangrunnlaget i de fire kystkommunene i Telemark er ulikt, slik at antall saker per kommune ikke er direkte sammenliknbare. For eksempel har Kragerø kommune en bestemmelse i kommuneplanens arealdel knyttet til fritidseiendommer i landbruk, natur og friluftområdene (LNF-områdene) som gjør at mange byggetiltak i strandsonen kan tillates uten at det må gis dispensasjon. Videre har Skien kommune en svært kort kystlinje sammenliknet med de andre kommunene.

Fylkesmannen påklagde i alt 17 kommunale vedtak om dispensasjon i strandsonen i 2008. Disse fordeler seg på Kragerø (11 saker) og Bamble (6 saker). Sammenliknet med antall innkomne saker til forhåndsuttalelse tilsvarer dette ca 73 % av sakene fra Kragerø, og ca 15 % av totalt antall saker fra Bamble. Ingen vedtak i Porsgrunn kommune ble påklaget i 2008.

Figur: dispensasjonssaker i strandsonen i Telemark i 2008. Røde kolonner: kommunale vedtak påklaget av Fylkesmannen i 2008. Grønne kolonner: totalt antall mottatte saker til forhåndsuttalelse i 2008.

Utfordringer til kommunen

- ✓ Gjeldene statlig politikk krever en strengere kommunal praksis ved behandlingen av dispensasjoner i hundremetersbeltet langs sjøen
- ✓ Kommunene innarbeider en klarere differensiering av strandsonen i kommune- og reguleringsplaner

Vannrammedirektivet – en del av et europeisk løft for vannmiljøet

Hva er den statlige politikken?

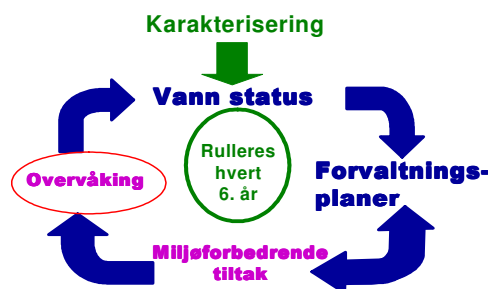
Vanndirektivet har som hovedformål å forebygge ytterligere forringelse og å beskytte og forbedre tilstanden i ferskvann, grunnvann og kystnære områder i Europa. Vanndirektivet skal sikre beskyttelse og fremme bærekraftig bruk av vannforekomstene og vannmiljøet.

Direktivet omfatter vassdrag, grunnvann og kystvann ut til 1 nautisk mil utenfor grunnlinjen. For noen bestemte miljøgifter gjelder direktivet ut til 12 nautiske mil utenfor grunnlinjen. Det er i alt 19 vannrelaterte direktiver og forordninger som er lagt under vannrammedirektivet. Direktivet fastsetter ambisiøse miljømål og regnes som et svært sentralt miljødirektiv.

Direktivet krever at det i alle vassdrag skal settes inn tiltak som minimum gir "god kjemisk tilstand" og "god økologisk tilstand".

Vannforekomster som er sterkt preget av samfunnsnyttig virksomhet f.eks. vassdrag utbygd til vannkraftformål havner og kanaler, kan defineres som sterkt modifiserte. I slike tilfellene gjelder mindre strenge krav til økologisk tilstand.

Vannforskriften er hjemlet i plan- og bygningsloven, forurensningsloven og vannressursloven. Se Forskrift om rammer for vannforvaltningen av 15.12.2006 (vannforskriften) som trådte i kraft den 01.01.2007.

Hva innebærer dette for Telemark?

Forslag til forvaltningsplan er utarbeidet for Tokke-Vinje vassdraget og Børsesjøvassdraget. Forvaltningsplanen med tilhørende tiltaksplan er på høring fram til juli 2009 og denne skal vedtas i løpet av 2009. Tiltakene skal gjennomføres innen 2015.

For alle de øvrige vannområdene i Telemark skal arbeidet med fullkarakterisering og forvaltningsplaner starte i 2009-2010. Planene skal være ferdig før 2015 og tiltak være realisert innen 2021.

Kommunene er tillagt hovedansvaret for samordnet planlegging etter plan- og bygningsloven. Kommunene er og hovedaktør som ansvarlig for drikkevann og som eier av avløps- og rensesystemene samt overvannshåndteringen. Kommunene er og utøvende myndighet på områder som landbruksforvaltning og forurensning.

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

Norge er delt inn i ni vannregioner og en myndighet er utpekt som koordineringsansvarlig for gjennomføringen. Telemark tilhørere vannregion 2 (Vest-Viken) og det er Fylkesmannen i Buskerud som er Vannregionmyndighet.

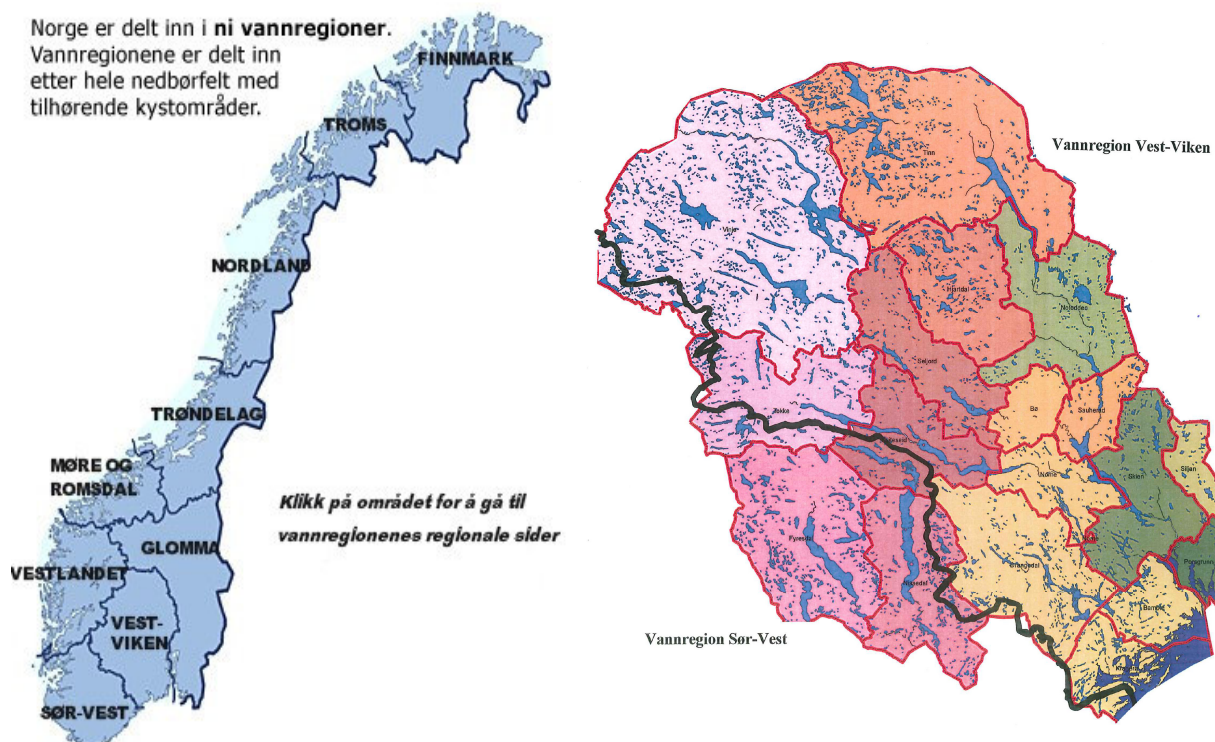
Fylkesmannen i hvert fylke har en koordinator/vannforvalter knyttet til arbeidet med Vannrammedirektivet.

Forvaltningsreformen tilsier en endring. Det kan fra 2010 bli flere vannregioner og Telemark fylkeskommune kan bli vannregionmyndighet.

Status i Telemark

Det er to områder i fylket som er med i første planperiode. Det er Tokke–Vinje vassdraget og Børsesjøvassdraget i Skien/Porsgrunn.

For Tokke–Vinje er det åpnet for revisjon av vilkårene knyttet til vannkraftreguleringen i hele vannområdet.

Utfordringer til kommunen

- ✓ Være sterkt involvert og prosessdrivende for arbeidet i vannområdene
- ✓ Utarbeide tiltaksanalyse og sørge for oppfølging og gjennomføring av miljøtiltakene innenfor eget ansvarsområde
- ✓ Oppfølgingen av direktivet og gjennomføringen av tiltakene vil være en krevende oppgave og forutsetter en betydelig innsats på flere sektorområder. Dette innebærer blant annet faglig og økonomisk bistand fra kommunene
- ✓ Tilstanden i vannforekomstene skal dokumenteres. Dette vil kreve en betydelig innsats knyttet til overvåking og karakterisering

Lenker: www.vannportalen.no

Samfunnssikkerhet og beredskap

Hva er den statlige politikken?

Den viktigste oppgaven for kommunene er forebygging av ekstraordinære hendelser og kriser. Dersom disse oppstår, er målet at de skal håndteres raskt og effektivt. Det skal legges vekt på samvirke og samordning for å sikre en helhetlig og samordnet beredskap og krisehåndtering. (St.meld. nr. 22 (2007-2008) Samfunnssikkerhet – Samvirke og samordning).

Prinsipper for samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet:

- Ansvarsprinsippet** - den etat som har ansvar for fagområde i en normalsituasjon, har også ansvaret for å håndtere ekstraordinære hendelser
- Likhetsprinsippet** - den organisasjon man opererer med til daglig skal være mest mulig lik den organisasjonen man har under kriser
- Nærhetsprinsippet** - innebærer at kriser organisatorisk skal håndteres på et lavest mulig nivå

Ot.prp. nr. 61 (2008-2009) om lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og sivilforsvaret ble lagt fram 03.04.2009. Det er fremmet forslag om plikt til å utarbeide overordnet kommunal risiko- og sårbarhetsanalyse som kommunedelplan, overgripende beredskapsplan med krise- og informasjonsplan, varslingslister, ressuroversikter og evakueringsplan. Forslaget inneholder også hjemmel for Fylkesmannen til å føre tilsyn med at lovens plikter oppfylles.

Hva innebærer dette for Telemark?

Ved større uønskede hendelser vil alltid kommunen være berørt og stå overfor store utfordringer. Kommunen må derfor kartlegge det kommunale risikobilde, gjennomføre aktuelle forebyggende tiltak og være forberedt på en samordnet krisehåndtering.

Hvordan følger Fylkesmannen dette opp?

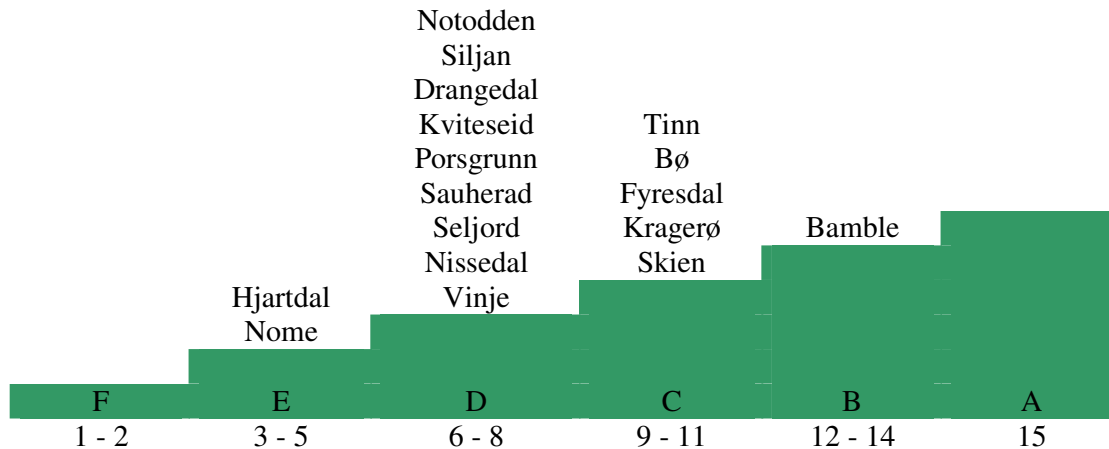
Fylkesmannen vil fortsette med systematisk gjennomgang og vurdering av kommunenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, gjennomføre beredskapsøvelser, gi innspill til kommunale planer samt reise innsigelse til arealplaner dersom risiko- og sårbarhetsanalyser ikke er gjennomført eller er mangelfulle. Fylkesmannen vil vektlegge kompetanseheving i forbindelse med innføring av lov om kommunal beredskapsplikt.

Status i Telemark

Beredskapstrappa ble introdusert i Tilstandsrapporten for 2005. Årets beredskapstrapp er nr. 3 i rekken. Formålet med beredskapstrappa er på en enkel måte å få et bilde av beredskapsarbeidet i kommunene og gir grunnlag for direkte sammenligning. Grunnlaget for poengberegningen bygger på kommunenes tilbakemeldinger på "selvangivelsen" 2008

utarbeidet av Fylkesmannen og kommuneundersøkelsen 2008 fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

Beredskapstrappa har som før seks trinn. Det er det samlede antall kryss som danner grunnlaget for plassering i "trappa".

(Tokke kommune er ikke med i beredskapstrappa på grunn av manglende tilbakemelding på "selvangivelsen")

Kriterier for beredskapstrappa 2008	Henvisning til punkt i "selvangivelsen"
Det foreligger instruks eller funksjonsbeskrivelse for beredskapskoordinator	1.2
Det er etablert gruppe/ netteværk/faste møter eller andre strukturer i kommunen	1.4
Som følger opp beredskapsarbeidet	
Har hatt øvelse i egen regi/på eget initiativ	3.3
Kommunen har tatt hensyn til dokumenterte/forventede klimaendringer	5.2b
Varslingslistene ajourført i 2008	6.2
Atomberedskap er implementert i Krise- og informasjonsplanen eller foreligger som selvstendig delplan	6.5
Kommunen har gjort tiltak for rasjonering og prioriteringer ved bortfall av strøm	6.6, 7.1.a
Det er gjennomført kurs/opplæring av kriseledelse og personell ved servicetorg i 2008	6.7, 6.10
Kommunalt kriseteam har hatt møter i 2008	6..8
Det ligger generell beredskapsinformasjon på kommunens nettsider og det finnes planer for hvordan dette løses ved krise	6.11, 6.12
Det er gjennomført møte i kommunalt beredskapsråd	7.3.
Status i forhold til kommuneundersøkelsen	
Kommunene har utarbeidet ROS for naturutløste hendelser i løpet av de siste 4 årene	
Kommunene har utarbeidet ROS i Skole- og barnehagesektoren i løpet av de siste 4 årene	
Kommunene har utarbeidet ROS i Elektrisitetsforsyningen i løpet av de siste 4 årene	
Kommunen har gjort tiltak for begrensninger/reguleringer av arealbruk i løpet av de siste 4 årene	

Utfordringer for kommunen

- ✓ Risiko- og sårbarhetsanalyser – dekke risikobildet og være oppdaterte
- ✓ Kommunale planer - innarbeide samfunnssikkerhet og beredskap
- ✓ Kommunale beredskapsråd – etablere
- ✓ Krise- og informasjonsplan – kjent og revidert
- ✓ Varslingslister - ajourført